

А.С. Авдющенко

ОБҐРУНТУВАННЯ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АГРЕГОВАНОГО ПОКАЗНИКА ДЛЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

A.S. Avdiushchenko

SUBSTANTIATION OF POSSIBILITY OF AGREGATIVE INDICATOR USAGE FOR EVALUATION OF ECONOMIC STATE OF AN ENTERPRISE

Наведено аналіз існуючих методів оцінки економічного стану підприємства, який дозволяє виявити їх основні переваги та недоліки. Для дослідження економічної динаміки розвитку підприємства обґрунтовується можливість застосування агрегованого показника економічного стану підприємства та визначаються основні вимоги, яким він повинен відповідати. Основний пріоритет віддається відображенню показником специфіки економічної діяльності підприємства. Обґрунтовується порогове значення агрегованого показника економічного стану підприємства, яке визначається на основі кількості результативних показників. Також при розрахунку порогового значення враховується невідповідність вибору показників, що дозволяє з більшою точністю розраховувати його величину.

Ключові слова: агрегований показник, економічний стан, економічна діагностика, інтегральна оцінка, порогове значення

В умовах постійної зміни навколишнього економічного середовища та внутрішніх умов господарювання в межах підприємства збільшується ймовірність виникнення розвитку кризових явищ, тому підходи до здійснення економічної діагностики повинні бути максимально придатними для використання у нестійких економічних умовах. У практиці господарювання існує широкий спектр підходів, який дозволяє здійснити оцінку діяльності підприємства. Спосіб та метод проведення аналітичних процедур визначається багатьма факторами, перш за все, метою проведення діагностики, умовами, в яких вона проводиться, потреб у повноті проведеного аналізу, інформацією, яку має у своєму розпорядженні аналітик тощо.

Питанням оцінки, діагностики та управління підприємством присвятили свої праці наступні вітчизняні економісти: М.І. Баканов, Т.Г. Бень, О.І. Бланк, О.С. Галушко, С.Б. Довбня, І.М. Поддєрьогін, Г.В. Савицька, В.Т. Савчук, А.М. Турило, М.Г. Чумаченко. Поряд із вітчизняними фахівцями проблематику досліджуваного питання висвітлювали і зарубіжні фахівці: К. Адамс, І.Т. Балабанов, Є.Ф. Брігем, І.М. Сироежин, Р. Каплан, Є. Нілі, А.Д. Шермет, Є. Хелферт.

Більшість авторів, які досліджують підходи до проведення оцінки економічного стану, його діагностики, умовно їх класифікують залежно від мети, методів, напрямків та масштабів здійснення, а також доступу до інформації для проведення аналізу на такі категорії:

1) система експрес-діагностики – коротке дослідження різних аспектів діяльності підприємства з метою виявлення проблемних сфер і отримання попередніх оцінок поточного стану;

2) система фундаментальної діагностики, – ґрунтовне аналітичне дослідження, що дає глибоке розуміння поточної ситуації і є основою для визначення як стратегії перетворень в досліджуваних сферах, так і переліку конкретних заходів для досягнення запланованих результатів;

3) діагностика банкрутства – даний метод діагностування застосовується не лише для того, щоб вказати на факт, що підприємство збанкрутіло, а і при здійсненні прогнозування кризових явищ, виявлення їх на ранніх етапах з метою запобігання розвитку кризи.

Проведення економічної діагностики вимагає застосування широкого кола аналітичних процедур, виходячи з необхідних параметрів, що спричиняють її проведення. Які саме методи буде застосовано залежить вже від аналітика. Кожен з методів має свої переваги та недоліки, тому при здійсненні аналізу виникає необхідність вибору такого підходу, який дозволить з мінімальними затратами ресурсів отримати найбільш однозначну та точну оцінку економічного стану. Обираючи метод оцінки, необхідно ретельно аналізувати доцільність застосування комплексу аналітичних процедур. Саме тому виникає необхідність детального розгляду методик, які існують для оцінки економічного стану, враховуючи необхідність надання однозначного висновку про економічний стан підприємства, а також можливість застосування результатів діагностики для прийняття ефективних управлінських рішень. Зручним та ефективним методом при цьому є інтегральний, який передбачає формування єдиного критерію оцінки. Метод характеризується однозначністю отриманого висновку, тобто на його основі вдається з певним ступенем точності відповісти на питання, яким є економічний стан під-

приємства: нормальним чи незадовільним і чи необхідно здійснювати заходи з метою його покращення. Пошук ефективного агрегованого критерію оцінки, який буде узагальнювати в собі результати діяльності підприємства у цілому, або ж за визначеним напрямком діяльності є актуальним науково-практичним завданням, яке у своїх дослідженнях намагалися розв'язати вітчизняні та зарубіжні науковці, але все ж в літературі недостатньо висвітлений підхід, керуючись яким можна сформулювати агрегований показник економічного стану та використовувати його як основу для визначення подальшої траєкторії розвитку підприємства як економічної системи. Тому метою даної статті є обґрунтування ефективності використання агрегованого показника економічного стану при здійсненні економічної діагностики. У відповідності до поставленої мети сформульовано наступні завдання:

- розгляд та аналіз методик оцінки економічного стану підприємства, які ґрунтуються на визначенні єдиного агрегованого критерію оцінки;
- висвітлення переваг визначення агрегованого критерію оцінки та можливості його практичного застосування з метою різностороннього аналізу діяльності;
- формування основних вимог, яким повинен відповідати агрегований критерій оцінки економічного стану;
- вибір найбільш ефективного методу оцінки економічного стану, який базується на використанні агрегованого показника, та, у разі виявлення такої необхідності, визначення напрямків для вдосконалення обраного методу.

Методи оцінки економічного стану, які знайшли найбільше застосування у практиці економічного аналізу, наведені на рис.1.

Найбільш популярним та висвітленим у літературі є метод діагностики економічного стану на підставі аналітичних коефіцієнтів. Він набув широкого застосування за умов переходу України до ринкових умов господарювання та впливу зарубіжного досвіду на методи здійснення оцінки результативності діяльності підприємств.

У вітчизняній практиці оцінка економічної стійкості підприємства за допомогою аналітичних коефіцієнтів почала застосовуватися порівняно недавно – з початку 90-х років. Причиною стало посилення англо-американського впливу на процеси змін системи бухгалтерського обліку та аналізу, поширення перекладної літератури з питань аудиту, фінансового управління, різкого збільшення самостійних підприємств, істотного зростання невизначеності щодо фінансового стану діючих і потенційних контрагентів.

Зазначений метод проведення оцінки економічного стану має свої переваги:

- широко розповсюджений у міжнародній практиці;
- дає можливість порівняння результативності діяльності підприємств України та закордонних підприємств;

- простий у використанні – обчислення показників не потребує спеціальних математичних знань, і будь-яка особа, яка володіє економічною термінологією, здатна розібратися у значенні показників;

- велика інформаційна місткість, тобто перелік показників при потребі дасть відповідь на питання майже з усіх аспектів діяльності підприємства.

РОЗРАХУНОК АНАЛІТИЧНИХ КОЕФІЦІЄНТІВ		ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ (базується на аналітичних коефіцієнтах)
	МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	
ЕКОНОМЕТРИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ (базуються на використанні дискримінантних багатofакторних моделей)		ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ (на основі коефіцієнтів рангової кореляції)

Рис. 1. Методи оцінки економічного стану підприємства

Але йому притаманні і певні недоліки, які вимагають доповнення його іншими більш однозначними методами аналізу:

- складність щодо остаточного висновку про стан підприємства;
- значний ступінь суб'єктивізму з боку аналітика при оцінці;
- відсутність або недостатнє обґрунтування нормативних значень більшості показників;
- використання термінології та показників, прийнятих у зарубіжних фірмах, що призводить до значного викривлення вихідних даних;
- розгляд не всіх сторін діяльності підприємства або детальний розгляд тільки окремих її моментів;
- широкий спектр показників, які за змістом майже не відрізняються один від одного;
- в різних країнах одні і ті самі показники мають різні назви через особливості перекладу.

В Україні у зв'язку з розповсюдженням методів оцінки економічного стану підприємства з'явилась низка методик, які носять рекомендаційний характер з приводу того, які показники мають бути враховані при здійсненні оцінки економічного стану [1, 2].

Така велика кількість показників дозволяє робити характеристику у багатьох напрямках, але також поряд з цим низка авторів [3–8] пропонує узагальнюючі критерії оцінки, які передбачають визначення єдиного агрегованого критерію.

Бень Т.Г. і Довбня С.Б. [3] пропонують використання методики інтегральної оцінки фінансового стану підприємства на базі розрахунку інтегрального показника J (згідно (1) і (2)) та узагальнених показ-

ників за рівнем платоспроможності ($РПл$), фінансової незалежності ($ФН$), якості активів ($ЯА$) підприємства за формулами [3]:

$$j = \beta_1 + \beta_2 + \beta_3 \sqrt{РПл^{\beta_1} ФН^{\beta_2} ЯА^{\beta_3}}; \quad (1)$$

$$j = \frac{\beta_1 РПл + \beta_2 ФН + \beta_3 ЯА}{\beta_1 + \beta_2 + \beta_3}, \quad (2)$$

де $\beta_1, \beta_2, \beta_3$ – коефіцієнти значущості відповідних показників.

При цьому узагальнюючі показники містять наступні параметри:

1. Рівень платоспроможності (коефіцієнт покриття, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності).

2. Рівень фінансової незалежності (коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт маневреності власного капіталу).

3. Рівень якості активів (коефіцієнт високоліквідних активів, коефіцієнт якості дебіторської заборгованості, коефіцієнт чистих оборотних активів).

Також пропонується використання двох методів розрахунку узагальнюючих показників ($УП$): як середньої геометричної величини рівня досягнення коефіцієнтами, за окремими напрямками діяльності, їхніх критичних значень (3) чи як середньоарифметичної зваженої (4):

$$УП = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n (K\Phi_i / KK_i)^{\alpha_i}}; \quad (3)$$

$$УП = \left(\sum_{i=1}^n \alpha_i K\Phi_i / KK_i \right) / \left(\sum_{i=1}^n \alpha_i \right), \quad (4)$$

де $K\Phi, KK$ – відповідно фактичне і критичне значення i -го коефіцієнта; α – значущість i -го коефіцієнта.

При відсутності критичних значень окремих коефіцієнтів методика передбачає використання їхніх так званих нормативних значень, розрахунок яких з урахуванням додаткової умови – співвідношення фактичного значення коефіцієнта та його критичного рівня не повинно перевищувати одиницю – здійснюється за формулами (3) і (5) або (4) і (5).

При використанні такого підходу кожний з показників, що входить у формулу (1) чи (2), має значення ≤ 1 . Нормативний узагальнюючий показник дорівнюватиме 1, якщо усі коефіцієнти мають критичний рівень чи перевищують його.

$$K\Phi_i / KK_i = \begin{cases} K\Phi / KK, & \text{якщо це співвідношення} < 1; \\ 1, & \text{якщо це співвідношення} \geq 1; \\ i = 1, \dots, n \end{cases} \quad (5)$$

Даний метод має певні переваги, оскільки дозволяє включати у склад інтегрального показника коефі-

цієнти, які можуть бути необхідними при дослідженні того чи іншого напрямку, але оскільки він базується на застосуванні коефіцієнтного методу, то відповідно має і притаманні йому недоліки.

Інтегральний показник також пропонує використовувати М.Я. Коробов [5]. В основу даного показника має бути покладено показники рентабельності капіталу за чистим прибутком, рентабельність продукції, оборотність коштів, вкладених в оборотні активи, коефіцієнт фінансової незалежності; ліквідність (коефіцієнт покриття поточних пасивів). Для розрахунку інтегрального показника береться порівняння кожного з перерахованих параметрів за достатньо тривалий період роботи підприємства за найбільшими досягненнями роботи підприємства за цими параметрами протягом аналізованого періоду. Такий спосіб дає змогу проаналізувати у динаміці зміну економічного стану підприємства й оцінити її з точки зору відхилення фактичних результатів від максимально досягнутих у минулі роки.

Інформаційно-аналітичною фірмою ЕК СОР був розроблений алгоритм розрахунку показника інтегральної оцінки ефективності діяльності приватизованих підприємств базових галузей економіки для Фонду державного майна економіки України. Фінансово-економічні показники, що враховувались при обчисленні інтегрального показника, були визначені за процедурою експертного оцінювання, що дало можливість статистичними методами визначити ступінь важливості (або вагові коефіцієнти) кожного часткового коефіцієнта. Експертне оцінювання виконувалось за 7-бальною шкалою. Вихідна інформація була класифікована на групи, для кожної з яких визначалися коефіцієнти, а далі з них виявляли найбільш чутливі та індикативні. Всього було виділено 5 груп показників: 1) показники оцінки прибутку та рентабельності підприємства; 2) показники оцінки фінансової стійкості; 3) показники, що характеризують структуру активів і пасивів, а також швидкість обігу капіталу; 4) показники, що характеризують ефективність використання основних фондів та їх стан на підприємстві; 5) показники використання трудових ресурсів. По кожній з груп було визначено найбільш індикативні показники (відповідно по групах K_1, K_2, K_3, K_4, K_5) і на їх основі інтегральний показник за формулою:

$$K_i = \ln(0,15K_1 + 0,23K_4 + 0,22K_5).$$

Інтегральні показники оцінки економічного стану, розраховано таким способом, дещо втрачають економічний зміст, оскільки визначаються на основі окремих, не пов'язаних між собою, показників. До того ж відзначаються суб'єктивізмом через те, що вагові коефіцієнти вкладу окремих одиничних показників визначаються експертним шляхом, складні в обчисленні (коли йдеться про застосування середньої геометричної величини при синтезуванні вказаних оцінок). Також обмеженою є сфера застосування даного способу, а саме для оцінки рейтингу підприємств [7].

Поряд з розглянутими методиками оцінки економічного стану підприємства та прогнозування можливості кризи на ньому застосовуються економетричні методи аналізу, які базуються на використанні дискримінантних багатofакторних моделей (Альтмана для США, Тофлера і Тішоу для Великобританії, Беєрмана і Вейбеля для Німеччини, Давидової та Белікова для Росії, Терещенка для України). В основі цих моделей лежить задача класифікації підприємств за ймовірністю банкрутства з використанням багатьох незалежних змінних (факторів впливу), які визначають економічний стан підприємства. За допомогою цих моделей теж формують агрегований показник – інтегральну оцінку.

Вперше задачу прогнозування банкрутства підприємства, шляхом оцінки його економічного стану на підставі агрегованого критерію із застосуванням дискримінантної моделі, було розв'язано американським вченим Е. Альтманом, який на основі аналізу 19 підприємств отримав рівняння кореляційної лінійної функції, що описує положення дискримінантної межі між двома класами підприємств – банкрутами і компаніями, які функціонують нормально. Модель Альтмана 1968 року має наступні параметри [8]:

$$Y = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 3,3K_3 + 0,64K_4 + 1,0K_5,$$

де K_1 – відношення оборотного капіталу до суми активів; K_2 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів; K_3 – відношення прибутку до оподаткування і сплати процентів до суми активів; K_4 – відношення ринкової вартості капіталу до заборгованості; K_5 – відношення виручки до суми активів.

При значенні показника, більшому за 2,675, фінансовий стан підприємства є стійким; в інтервалі від 1,81 до 2,675 – фінансовий стан є нестійким, меншому від 1,81 – є високою ймовірність банкрутства.

Удосконалена модель Альтмана 1983 року передбачає певні зміни, що представлені так:

$$Y = 0,717K_1 + 0,847K_2 + 3,107K_3 + 0,42K_4 + 0,995K_5.$$

При значенні показника, більшому за 1,23, фінансовий стан є стійким, а меншому за 1,23 – нестійким.

Моделі, розроблені Альтманом, свідчать про потребу істотних уточнень критичних значень показників упродовж певного часу.

Однак ці моделі показують правдиві результати лише в тих конкретних умовах, в яких вони розроблені. Крім того, дослідження в даному напрямку показують, що коефіцієнти подібних дискримінантних моделей різко змінюються з року в рік і від країни до країни. У свою чергу особливості української дійсності не дозволяють механічно використовувати модель Альтмана або інші подібні моделі. І якщо намагатися розв'язати поставлену проблему шляхом зміни числових значень коефіцієнтів моделі, то це не буде мати відповідного ефекту. Відмінності в економіках

України та США або інших держав є настільки великими, що моделі прогнозування банкрутства вітчизняних підприємств повинні будуватися на іншій множині показників. Це особливо важливо, оскільки перенесення американської практики в умови українського ринку не забезпечує всебічну оцінку фінансового стану підприємств і спричиняє значні відхилення прогнозу від реальності. Використання таких моделей в Україні було б можливим за умов повного переходу до міжнародних стандартів щодо складання фінансової звітності та стабільної діяльності вітчизняних підприємств. У зв'язку з існуючими відмінностями показники діяльності вітчизняних підприємств, введені в модель, повинні мати інші критеріальні значення. Адже величина цих коефіцієнтів істотно впливає на результати розрахунків і правильність висновків про економічний стан підприємства. Усі вищезазначені причини зумовлюють необхідність розробки такої методики оцінки економічного стану підприємства, яка могла б бути придатною для умов економічного середовища України і бажано могла б відображати умови діяльності кожного конкретного підприємства. Оскільки, з плином часу, змінюються і коефіцієнти дискримінантної моделі, яка розроблена навіть для економіки конкретної держави.

Окрім того, будь-яка екстраполяційна модель даватиме надійні результати лише за незмінності умов функціонування досліджуваних об'єктів, що не характерно для вітчизняних підприємств та не може не вплинути як на коефіцієнти моделі, так і на її критичні значення, які існують для оцінки фінансового стану підприємства і прогнозування можливостей його банкрутства.

Отже, методики, які пропонують використовувати рейтингові узагальнюючі показники шляхом згортання окремих показників, можна застосовувати лише за умов обґрунтованого формування переліку відібраних показників, що залишається нерозв'язаним завданням.

Інтегральну оцінку економічного стану також можна проводити, спираючись на коефіцієнти рангової кореляції Спірмена та Кендалла. Зручним з даної точки зору є метод динамічних нормативів, що дозволяє формувати інтегральну оцінку роботи підприємства та надає можливість оцінити якість управління підприємством, а також приймати управлінські рішення на основі розрахованого показника. Оцінка за даною методикою є новою для підприємств України, але вже отримує розповсюдження у Росії, підтверджуючи свою ефективність. Основні ідеї із застосування в економічній оцінці підприємств на основі динамічних нормативів та непараметричних рангових методів належать І.М. Сироежину та його послідовникам [6]. Розповсюдження даного підходу підтверджується появою статей стосовно застосування даного методу на практиці, який є універсальним інструментом для здійснення економічної діагностики незалежно від форми власності чи організаційно-правової форми підприємства. Даний підхід розглядається дослідниками стосовно застосування на промислових підприємствах [9, 10], у банківських орга-

нізаціях [11], для оцінки окремих регіонів та навіть країни в цілому [6, 12].

При цьому динамічний норматив являє собою фіксований набір показників досліджуваної економічної системи (в даній ролі може виступати економічна система підприємства або економіка країни в цілому), впорядкованих на основі порівняння індексів руху показників. І якщо існує принципова можливість виявлення найкращого за певними критеріями динамічного стану вивченої економічної системи, то такий порядок називають динамічним. Відповідно, динамічний норматив виражає нормативний стан системи [4].

Проводячи оцінку економічного стану за розглянутим методичним підходом, можливим є надання рекомендацій по підвищенню ефективності використання ресурсів (матеріальних, трудових, інформаційних, фінансових). Оскільки керівництво підприємства має у своєму розпорядженні єдиний критерій оцінки, а отже, і більше можливостей для управління, бо впливати на стан роботи підприємства більш зручно, коли існує невелика кількість показників. Аналіз методу оцінки економічного стану на підставі визначення коефіцієнтів рангової кореляції дає можливість зробити висновок про те, що методу притаманні наступні переваги:

- дозволяє провести комплексну згортку економічних величин, які відображають різноманітні аспекти функціонування підприємства як економічної системи;

- дозволяє отримати інтегральну оцінку, яка являє собою загальносистемний показник, який характеризує діяльність підприємства за виучуваною властивістю у цілому з урахуванням взаємозв'язку і явищ всередині неї;

- у динамічному нормативі кожний показник зберігає свою власну роль, і відсутнім є ефект взаємопогашення „позитивних“ і „негативних“ змін, що можуть відображати різні показники;

- надає можливість оцінити якість управління підприємством;

- дозволяє приймати управлінські рішення на основі розрахованого показника;

- метод є універсальним інструментом для здійснення економічної діагностики незалежно від форми власності чи організаційно-правової форми підприємства;

- при його використанні існує можливість виявлення найкращого за певними критеріями динамічного стану аналізованого підприємства;

- метод є зручним інструментом для здійснення експрес-оцінки діяльності підприємств та навіть регіонів;

- можливість однозначних висновків, у той час, як оцінка за кількома показниками може свідчити про позитивний або негативний розвиток підприємства і ускладнювати розроблення заходів для поліпшення економічного стану підприємства.

Ідея методу полягає у формуванні набору показників (у кількості від 10 до 15), які визначають параметри діяльності підприємства, а також формуванні рангового еталонного співвідношення між даними показниками. Фактичне рангове співвідношення показників діяльності аналізованого підприємства визначається

на підставі темпів їхнього росту. Маючи фактичні й еталонні ранги показників діяльності, визначається агрегований показник економічного стану, який є усередненим значенням коефіцієнта рангової кореляції за відхиленнями (коефіцієнт Спірмена) та інверсіями (коефіцієнт Кендалла). Використання двох коефіцієнтів дозволяє спостерігати різні сторони економічної динаміки. Тому для надання завершеності системі показників діяльності та формування узагальнюючого економічного стану підприємства ці показники зводяться в один, згідно пропозиції автора даного методу [6]. Тоді з'являється можливість стверджувати, що інформація за отриманими напрямками є зведеною в один узагальнюючий показник:

$$c_r = \frac{(1+c_s)(1+c_k)}{4}, \quad (6)$$

де c_s – коефіцієнт рангової кореляції за відхиленнями (коефіцієнт Спірмена); c_k – коефіцієнт рангової кореляції за інверсіями (коефіцієнт Кендалла); c_r – агрегований показник економічного стану.

У процесі аналізу було сформовано основні вимоги, яким має відповідати агрегований показник економічного стану, і таким вимогам найбільшою мірою відповідає показник, визначений на підставі застосування методу динамічних нормативів, оскільки однією з його основних переваг є те, що при його визначенні формується висновок про економічний стан підприємства з урахуванням набору показників, які відображають специфіку діяльності кожного окремо взятого підприємства. Отже, вимоги є наступними:

- 1) він повинен вимірювати зміни в економічному стані підприємств між двома моментами часу як основний аргумент результативності діяльності;

- 2) потоки ресурсів, що існують на підприємстві, повинні враховуватися в даному вимірнику самостійно;

- 3) результативність діяльності підприємств повинна оцінюватися з точки зору системного підходу, тобто підхід при формуванні показників діяльності, які слід оцінити, має носити системний характер;

- 4) показник повинен гарантувати співставність оцінок у часі і просторі;

- 5) показник повинен мати прямий зв'язок з можливістю економічного планування і стимулювання, тобто міг бути його основою;

- 6) повинен ґрунтуватися на початкових, незмінних показниках діяльності;

- 7) він не повинен залежати від масштабів діяльності підприємства, а бути універсальною мірою, яку можна застосувати до підприємства будь-якого розміру, спираючись на наявну інформацію про його функціонування;

- 8) повинен мати можливість бути обрахованим на основі даних, які не складають комерційну таємницю підприємства і носять відкритий інформаційний характер;

- 9) повинен бути універсальним у застосуванні як для внутрішніх, так і зовнішніх оцінок, оскільки пови-

нен відобразити оцінки як для прийняття управлінських рішень та управлінського впливу, так і для прийняття рішень про інвестування, кредитування тощо;

10) повинен бути мобільним з точки зору даних, на основі яких розраховується, оскільки в різні періоди часу такий показник може відображати інформацію для різних економічних коливань навколо підприємства. Тобто показники, що введені до його обчислення, повинні потрапляти туди виключно з точки превалювання сутності показника, тобто якщо даний показник набрав змістовного сенсу в роботі підприємства в визначеному періоді, то саме в цьому періоді слід його включити до розрахунку. А з іншого боку, якщо показник втратив таку властивість як відображення суттєвих результатів роботи підприємства, то слід його виключити із розрахунку у конкретний період.

Якщо продовжувати подальший розгляд агрегованого показника економічного стану, то слід звернути додаткову увагу на його вимір та можливі значення. Існує підхід, згідно з яким пропонується прийняти шкалу для даного коефіцієнта, яка буде вмещувати інтервали $[0; 0,25]$ і $[0,25; 1]$, саме такі межі аргументовано тим, що коли c_s і c_k приймають значення 0, то c_r при цьому приймає значення 0,25. Оскільки саме від нульового значення коефіцієнтів рангової кореляції при їх прямуванні до одиниці вже проявляються елементи управлінського впливу [6].

Така шкала виміру траєкторії розвитку підприємства дійсно задовольняє сформульованій вище вимозі високої вибірковості оцінок у додатній області кореляції між двома ранжованими рядами. Але за такою шкалою вимірам для додатної і від'ємної кореляції, які з формальної точки зору є неоднаковими – відведено нерівнозначні місця. Для позитивної межі кореляції відведено $3/4$ шкали, тобто такі межі вимірюють тенденції, які спостерігаються при збільшенні прибутку, інтенсифікації виробництва та продажу.

А з іншого боку, для від'ємних кореляцій на прийнятному інтервалі залишається значно менше місця – тільки від 0 до 0,25. Знаходження коефіцієнта у даних межах буде відображати сили уповільнення розвитку підприємства, управлінські та фінансові труднощі, які періодично можуть виникати.

Нами пропонується власний підхід до визначення порогового значення агрегованого показника на основі формули (6), у даному пороговому значенні одночасно враховуються два підходи до критерію оцінки. По-перше, це є узагальнення двох коефіцієнтів рангової кореляції, по-друге – враховано табличні значення коефіцієнтів Спірмена і Кендалла. Для знаходження узагальненого порогового значення необхідно знайти порогові значення c_s і c_k , відповідно до прийнятого рівня суттєвості (який можна брати на рівні $p = 0,2$, оскільки показники, які обрано для оцінки не є випадковими величинами) і з кількістю ступенів свободи $n - 2$. Визначивши табличне значення коефіцієнта рангової кореляції Спірмена, можемо знайти порогове значення c_s із виразу [13]:

$$c_s \sqrt{\frac{n-2}{1-c_s^2}} \leq t_p,$$

де t_p – табличне значення коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

Порогове значення для коефіцієнта рангової кореляції Кендалла знаходиться при рівні значущості $p = 0,2$ та визначеній кількості показників і стандартному відхиленні [13]:

$$\frac{2(2n+5)}{9n(n-1)}.$$

Підставляючи знайдені порогові значення в формулу (6), знаходимо порогове значення агрегованого показника для конкретно взятого підприємства з визначеним переліком показників для проведення оцінки.

Отже, за результатами проведеного дослідження встановлено, що:

– застосування агрегованого показника для оцінки економічного стану підприємства має значні переваги, які полягають перш за все в однозначності оцінки економічного стану та спрощенні процесу прийняття управлінських рішень при застосуванні результатів аналізу, проведеного на підставі даного методу;

– найбільш придатним методом оцінки економічного стану за агрегованим критерієм є метод, який передбачає визначення коефіцієнтів рангової кореляції Кендалла і Спірмена, які відображають дещо різні напрямки економічної динаміки;

– порогове значення агрегованого показника економічного стану з використанням методу динамічних нормативів доцільно встановлювати, приймаючи до уваги порогові значення коефіцієнтів рангової кореляції за відхиленнями та інверсіями (коефіцієнти Спірмена та Кендалла), оскільки при такому підході враховується кількість показників, які відображають результати діяльності підприємства, а також не випадковість такого переліку показників.

У цілому, наведений методичний підхід до оцінки результатів діяльності підприємства за економічними параметрами має безумовну цінність, і подальші дослідження доцільно присвятити розширенню даного підходу. А саме: передбаченню можливості визначення агрегованого показника економічного стану з подальшим застосуванням результатів такого аналізу для визначення перспектив розвитку підприємства та планування його діяльності на визначений період часу.

Список літератури

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Затверджено наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23 лютого 1998 року № 22. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Затверджено наказом Міністерства фінансів України та

- Фонду державного майна України від 26.01.2001р. №49/121. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Бень Т.Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства/Т.Г. Бень, С.Б. Довбня//Фінанси України. – 2002. – №6. – С.53–60.
 4. Елисеєва І.І. Статистическі методи в аудите / І.І. Елисеєва, А.А. Терехов. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 176 с.
 5. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств / М.Я. Коробов. – К.:Знання, 2000. –378 с.
 6. Сыроежин И.М. Совершенствование системы показателей эффективности и качества / И.М. Сыроежин. – М.: Экономика, 1980. – 192 с.
 7. Шабліста Л.М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки / Л.М. Шабліста // Економіка і прогнозування. – 2006. – №2. – С.46–57.
 8. Altman E.I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy/E.I.Aitman // The Journal of Finance. – 1968. – № 4. – P.589–609.
 9. Бетилгириев М.А. Щемлящее чувство активов / М.А. Бетилгириев // Российское предпринимательство. – 2004. – №12. – С.14–37.
 10. Тонких А.С. Итоговый показатель деятельности предприятий в определении качества корпоративного управления / А.С.Тонких // Вестник Нижегородского ун-та им. Н.И. Лобачевского. Серия: Экономика и финансы. – 2005. – №1. – С.162–171.
 11. Кудашева Ю.С. Оценка финансовой устойчивости банка как важнейшего критерия его конкурентоспособности / Ю.С. Кудашева // Сб. науч. тр. СевКавГТУ. Серия „Экономика“. – 2006. – №4. – Режим доступа: <http://www.ncstu.ru>.
 12. Камінська І.М. Інтегральна оцінка фінансової спроможності регіонів України / І.М. Камінська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №5(83). – С.92–101.
 13. Справочник по непараметрической статистике: Современный поход Пер. с англ. Е.З. Демиденко; Предисл. Ю.Н. Тюрина. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 198 с.

Приведен анализ существующих методов оценки экономического состояния предприятия, который позволяет выявить их основные преимущества и недостатки. Для исследования экономической динамики развития предприятия обосновывается возможность использования агрегированного критерия экономического состояния предприятия и определяются основные требования, которым он должен соответствовать. Основной приоритет отдается отражению показателем специфики экономической деятельности предприятия. Обосновывается пороговое значение агрегированного показателя экономического состояния предприятия, которое определяется на основе количества результативных показателей. Также при расчёте порогового значения учитывается неслучайность выбора показателей, что позволяет с большей точностью рассчитывать его величину.

Ключевые слова: *агрегированный показатель, интегральная оценка, пороговое значение, экономическая диагностика, экономическое состояние*

The analysis of the existent methods of evaluation of the economic state of enterprises is adduced; such analysis helps to find out the main advantages and disadvantages of those methods. The possibility of aggregative criterion usage for economic dynamic investigation has been substantiated, and the main requirements, which this criterion should satisfy has been determined. Taking into account of specificity of enterprises economic activity was foreground. Threshold valuation of aggregative indicator of economic state has been substantiated with due account taken of the number of resultant indicators of enterprise activity and their nonrandom selection for analysis. Those factors help to calculate the threshold valuation with higher accuracy.

Keywords: *aggregative indicator, integral estimate, threshold valuation, economic diagnostics, economic state*

Рекомендовано до друку д.е.н. О.А. Паршиною 23.04.10.